

Розділ III

Стереотипи

Нині досить часто за кермом автомобіля можна побачити жінку. Тим часом багато чоловіків вважають, що жінка не повинна водити автомобіль, оскільки це суто чоловіча справа. Свою думку мотивують тим, що у жінок гірша реакція, їхні «чарівні голівки» зайняті думками про нові моделі, плітками, що «від жінки за кермом ніколи не знаєш чого чекати». Хоча згідно зі статистикою жінки набагато рідше бувають винуватцями дорожньо-транспортних пригод, оскільки набагато обережніше водять автомобілі та на відміну від чоловіків практично ніколи не вживають алкоголь за кермом. То чи природна ситуація, коли жінка керує автомобілем? Невже армія автомобілістів повинна складатися лише з чоловіків?

Завдання

1. Як уявлення чоловіків про те, що жінки погано водять автомобілі, впливає на їхню поведінку щодо жінок на дорогах? 2. Чи допомагають нам житті подібні узагальнення? Чи допомагають вони нам у спілкуванні з іншими людьми? Чи сприяють взаєморозумінню?

Основне питання розділу та підпитання

Наші почуття зазнають постійного впливу вражень, що справляє на нас оточуюче середовище. Якби ми пасивно зберігали або просто накопичували ці враження в пам'яті, то переважали б її і не змогли б відкривати для себе реальність. Є інструмент, що дозволяє розуму вирішувати цю проблему: він створює категорії, в яких наші враження складаються у групи. Ми формуємо судження щодо окремих категорій. Які судження зветься стереотипами? Чи відповідають вони

реальності? Як вони формуються? Які наслідки мають? Про це ми дізнаємося з розділу «Стереотипи», основне питання якого: як впливають стереотипи на взаємовідносини людей у суспільстві. Щоб дати відповідь на основне питання,

ми повинні дізнатися:

- Що таке стереотипи? Як і чому вони формуються? (§ 1)
- Як стереотипне мислення впливає на людину і суспільство? (§ 2)
- Як стереотипи приводять до дискримінації та расизму? (§ 3)

Запитання для вхідного тестування

1. Чи є, на вашу думку, суто «жіночі» й суто «чоловічі» професії?
2. Назвіть риси, які, як вам здається, характеризують представників і цієї вашої національності. Узагальніть і запишіть цей «портрет».
3. Які уявлення мають мешканці сіл в Україні про городян і навпаки? Чи відповідують ці уявлення дійсності?
4. Чи вважаєте ви, що зовнішність людини, її одяг дають вам змогу скласти уявлення про неї?
5. Чи дасте ви роботу чоловікові з сережкою у вусі (жінці з волоссям, пофарбованим у червоний колір), чоловікові з довгим волоссям (дуже модно вдягненій жінці)? Чому так? Чому ні?

§1

Стереотипи. Джерела їх виникнення

1.1. Категоризація

Життя сучасної людини складне й різноманітне. Велика кількість інформації щоденно просто «звалюється» на неї. Щоб якимось чином полегшити своє життя, люди вдаються до **категоризації**, тобто розкладання різних об'єктів на групи на основі їхніх характерних рис. Як біологи класифікують рослини і тварин, так і ми схильні класифікувати людей, факти, явища, щоб полегшувати собі їх розуміння.

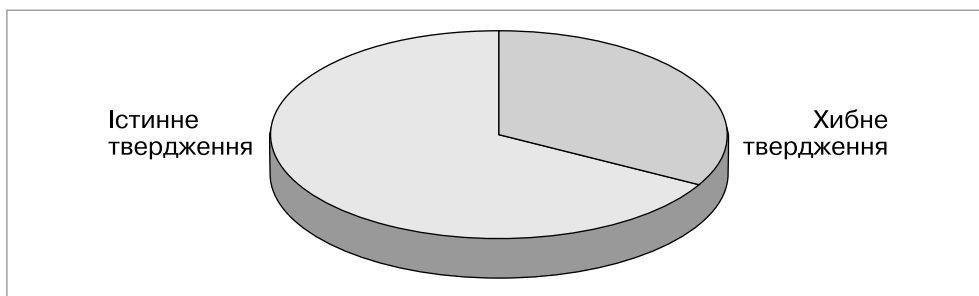
Категоризація – це загальнолюдська звичка. Ми поділяємо людей на високих і низьких, молодих і старих, таких, які мають почуття гумору й тих, хто його не має. Якщо люди, які входять у групу, подібні, ми з мінімальними зусиллями можемо одержати необхідну інформацію про представників цієї групи. Інспектори митниці і груп з боротьби з тероризмом добре уявляють собі «профіль» підопічних осіб. Ми навчилися добре розрізняти менедж-

жері в рі зномані тних фі рм.

З прикладами категорі заці ї зустрі чаємось на кожному кроці : на вулиці , вдома, у школі . Американські психологи в кі лькох навчальних закладах США провели тестування груп дошкі льнят і передали вчителям як кері вництво до ді ї зпрогнозовані списки майбутні х гарних і недолугих учні в. Через кі лька рокі в проаналі зували ситуаці ю. Виявилось, щo всі прогнози справдилися! Але це було пов'язано не лише з обдаровані стю чи особливі стю характеру ді тей, а також з установкою, яка була дана вчителям, які учні в розподі лили на категорі ї ї приді ляли бiльше уваги тим, які мали показати кращі результати. В описаному випадку категорі заці я пі шла на користь одним учням і завдала непоправної шкоди і ншим.

Таким чином, категорі заці я, особливо коли вона стосується людей, може бути небезпечною. Соці альна категорі заці я певною мі рою базується на узагальненні , яке і гнорує деякі і ндиві дуальні характеристики, пі дкреслюючи загальні .

Уяві мо собі яблука, сті льці й олі вці . Існує тенденці я бачити об'єкти в групі бiльшоднорідними, ні ж вони є насправді . Чи уявили ви собі яблука всі червоними? Сті льці з однаковими рі вними спинками, а олі вці всі жовтими? Те ж саме стосується і людей. Оці нюючи людей, які належать до рі зних груп – спортсменів, охоронців, бі знесменів, учителів, ми схильні перебі льщувати схожі сть усередині груп і рі зницю між групами. Таке узагальнення, щo у соці ології зветься і ндуктивним висновком, перебі льщує реальні сть, тому щo насправді не всі члени цієї категорі ї відпові дають очі куваному. Часто, зустрі чаючи незнайомих

людей, ми зараховуємо їх до якоїсь певної категорі ї і автоматично наді ляємо всі ма характеристиками цієї категорі ї на основі нашого судження. Цей процес називають дедуктивним висновком.

Огже, як бачимо, ми не можемо уникнути категорі заці ї . А категорі заці я веде до виникнення стереотипів.

1.2. Стереотипи

Судження щодо окремої категорії, групи людей навряд чи повністю відповідають дійсності. Дуже часто вони неправдиві. У цих випадках ми говоримо про **стереотипи** – судження про риси та поведінку, притаманні представникам окремої групи, що не базуються або недостатньо базуються на фактах.

Схематичне зображення стереотипу

Розгляньте схему. Будь-який стереотип включає в себе лише частину правдивої, істинної інформації, іншу частину стереотипу становлять хибні уявлення чи твердження.

Багато стереотипів виникають не від злого умислу, а від нашого бажання спростити дуже складне життя. Найчастіше люди спираються на стереотипи за браком часу; при великій зайнятості чи перевтомі; в умовах емоційного збудження; у незрілі роки, коли ще немає достатнього життєвого досвіду.

Стереотипи часто формуються тому, що відміненість між людьми чи явищами перебільшується, а спільне недооцінюється.

Відміненість між людьми не робить їх кращими чи гіршими. Відміненість – це просто якість, що створює унікальність людини чи групи людей.

Стереотипи включають в себе емоційну забарвленість, що є провідною ланкою в його формуванні та функціонуванні, і установку (елемент оцінювання). Стереотипи відображають почуття та ставлення особистості, які досить часто збігаються з цінностями соціальної групи, до якої ця особа належить. За своїм змістом стереотип є образом-уявленням з нестійкими межами.

Джерела додаткової інформації

Джерело 1

Категорії	Відмінне	Спільне
Мій брат (сестра)		
Моя подруга (друг)		
Люди, які сповідують іншу релігію		
Жителі Індії		

Індуктивний висновок

Англійці консервативні

Англієць 1 Англієць 2 Англієць 3 Англієць 4 Англієць 5
 Інформація: консерватор новатор прогресивний як всі консерватор

Дедуктивний висновок

Англійці консервативні

Англієць 1 Англієць 2 Англієць 3 Англієць 4 Англієць 5
 Судження: консерватор консерватор консерватор консерватор консерватор

Джерело 2

Анкета

Джерело 3

«... Ми маємо свою інтелігенцію. У нас є поети й кандидати наук, однак про них поки що нічого не чути, а чути тільки про тих людей, які по вокзалах жебракують. Висвітлюються лише вони, в негативному ракурсі. Я гадаю, ... що вже довкола інтелігенції, довкола освічених циган згуртовуватимуться й звичайні люди. Будемо спрямовувати свою діяльність на те, щоб неграмотних людей було якомога менше. Будемо залучати до співпраці, «перевербовувати» тих, хто зайнятий негарними справами. Пропагуватимемо краще.

... Мета нашої асоціації ромів, якщо банально висловлюватися, – це піднесення культури, мови. ... Ми повинні розвінчати той стереотип, який склався впродовж багатьох сотень років щодо циганського народу.

... Усім відомо, що цигани перебувають у складному становищі, поза суспільством, що вони стрибнули з кам'яного віку у вік комп'ютерний, що вони позбулися всіх традиційних ремесел, якими займалися споконвіку, – конярства, ковальства тощо. Музика й мистецтво теж нікому не потрібні. Чув таке, що артисти московського театру «Ромен» грають для «нових росіян» у саунах.

Тож хотілося б побажати, щоб ми йшли пліч-о-пліч із корінним населенням, щоб українці відчули, що роми не поганий народ і що не буває поганих народів, хоч і є окремі такі особистості в кожному народі. Треба знати історію народу, а потім робити якісь висновки. Адже насправді про циган ніхто нічого не знає. Знають тільки, що вони займаються ворожінням. Та що є такий театр у Москві – «Ромен».

(Насправді ніхто нічого не знає про ... циган)

Запитання та завдання

§2

рший рі вень

1. Чому неможливо уникнути категорії зації? (1.1)
2. Поясніть процес формування узагальнюючих суджень на основі схеми. (Дж 1)
3. Чи такі стереотипи? (1.2)
4. Як і чому формуються стереотипи? (1.2, Дж 3)

Другий рі вень

1. Випіть в анкету (дж 2) по 4 спільних і відмінних риси міждивами і представниками інших категорій людей. Проаналізуйте результати. Зробіть висновки.
2. Як у вас стереотипи щодо інших людей?
3. Як, на вашу думку, стереотипи мають інші щодо вас?

Третій рі вень

1. У групах, що складаються тільки з дівчат або хлопців, скласти характеристику представників іншої статі. Проаналізувати результати.
2. Напишіть, яким уявляєте собі:
 - директора школи;
 - міністра освіти;
 - учителя молодшої школи;
 - учителя старшої школи.

Вплив стереотипного мислення на людину і суспільство

2.1. Типи стереотипів

Стереотипи можна умовно поділити на групи за різними ознаками. Часто наше уявлення про якусь людську спільноту залежить від того, яке враження справив на нас конкретний її представник. Ці враження бувають позитивними, негативними або нейтральними. Такими же і стереотипи. Позитивні стереотипи утворюються тоді, коли позитивні риси одного чи кількох представників в групі, класу, раси, національності чи держави у перебігленому вигляді схематично переносяться на всю спільноту чи державу.

Наприклад: ви прийшли в сусідню школу до своїх друзів. Чергові учні й учитель допомогли вам знайти кабінет, де в цей час ваші друзі перебували. Ви зробили висновок, що всі вчителі й учні цієї школи – чемні, виховані та доброзичливі.

Нейтральними є такі стереотипи, коли за людиною, групою, класом, расою, національністю чи державою

закріплюється певна риса, ознака чи образ, які за своїм змістом не є ні позитивними, ні негативними.

Наприклад: ви чи ваші родичі поїхали до Німеччини і побачили, що там дуже популярним серед населення є пиво. В

робите висновок: усі німці люблять пиво.

І нарешті, – негативні стереотипи, про які ми говоримо у

тому разі, коли негативні риси одного чи декількох представників в групі, класу, раси, нації чи держави у порівнянні з іншими в групі схематично переносяться на всю спільноту чи державу. Ви купили модну річ, яка подобається вашим ровесникам і показали своїй бабусі. Але їй вона не сподобалась. Більше того, бабуся сказала, що таке носити просто непристойно, і ви зробили висновок, що всі люди похилого віку – консерватори.

За носіями та об'єктами спрямування стереотипи поділяються на особисті, групові, класові, національні, державні, регіональні, релігійні, расові, соціальні, гендерні, політичні та інші.

На сучасному етапі в Україні виникло, а нерідко і загострилось багато проблем, пов'язаних з існуванням стійких гендерних стереотипів, тобто традиційним розподілом жіночих і чоловічих ролей у суспільстві, правочоловічості фактичною нерівністю чоловіків і жінок як у сфері трудових відносин, так і домашньої праці. Цю нерівність досить легко простежити, проглянувши теле-репортажі з зали засідань Верховної Ради. Чи багато ви побачите серед присутніх жінок? Відповідь очевидна. Противники обіймання жінками відповідальних державних посад можуть стверджувати, що жінки частіше плачуть, отже, вони надто емоційні й неврівноважені, щоб виконувати відповідальну роботу.

Одним із найпоширеніших проявів гендерних стереотипів є домінування традиційного уявлення про те, що головне для чоловіка – заробляти гроші й забезпечувати матеріально сім'ю, а жінка перш за все має народжувати дітей, виховувати їх, виконувати майже всю домашню роботу. Такі погляди переважають серед чоловіків і характерні для великої кількості жінок. Нині в багатьох сім'ях з високими доходами вважається престижним, коли дружина не працює.

Досить поширеним є переконання в тому, що в умовах зростання безробіття перевагу у працевлаштуванні треба надавати чоловікам, а професійна кар'єра для жінок є менш важливою, ніж для чоловіків. Громадська думка і

закріплені стереотипи щодо чоловічих і жіночих ролей у суспільстві відбивають сучасну ситуацію.

Стереотипи тривалий час можуть бути сталими, а можуть змінюватись і навіть зникати. Так, для жителів України, які пережили страхіття Другої світової війни, тривалий час поняття німець і фашист були тотожними. Німці в сприймали лише в негативному плані. Але пройшов час, загоїлись рани, пішли з життя багато людей старшого покоління, і сучасна українська молодь толерантно і з повагою ставиться до німців.

Але є і інші приклади, коли народжуються нові стереотипи. Кілька років тому в країнах пострадянського простору з'явився стереотип «нового росіянина», «нового українця» – бізнесмена, наділеного негативними рисами, – переважно недолугого, такого, що має низький рівень освіти і культури, все в житті вимірює лише грошима. Безумовно, серед них є й такі представники. Хоча багато бізнесменів мають вищу освіту, і навіть наукові ступені, є порядними людьми високої культури.

2.2. Ефект Пігмаліона

Наші очікування щодо поведінки інших людей, що базуються на стереотипному мисленні, впливають на наше судження та поведінку. Наприклад, офіціант ресторану зустрічає групу відвідувачів. За їхнього зовнішнього вигляду він визначає, що не може очікувати від них чайових. Це судження визначає поведінку офіціанта та рівень обслуговування відвідувачів. У даному разі маємо справу з передбаченням очікуваного результату. Прогнозування поведінки інших, ґрунтоване на стереотипах, впливає на поведінку людини настільки сильно, що вона зумовлює очікувану поведінку інших. Це явище одержало назву «ефект Пігмаліона». У грецькій міфології скульптор, цар Фідій, закохався у вирізьблену ним статую дівчини-красуні Галатеї. Від кохання Пігмаліона статуя ожила. Переносно Пігмаліон – людина, закохана у свій витвір.

Приклади ефекту Пігмаліона часто можна побачити у школі, особливо у взаємовідносинах окремих учителів та учнів. Наприклад, на основі очікувань, що саме цей учень покаже хороші результати, вчитель приділяє йому більше уваги, що сприяє успіхам учня. І навпаки, коли вчитель очікує низьких результатів від учня, він поводить себе по відношенню до нього відповідним чином, результатом чого часто є низька успішність. Очікування щодо успішності навчання учнів часто пов'язані з попереднім досвідом учителів. Як запобігти подібній практиці – завдання як для вчи-

телі в, так і для учнів та їхніх сімей.

2.3. Стереотипи в засобах масової інформації

Категорії та стереотипи виникають у процесі пізнання людиною навколишнього світу. Очевидно, що кожна людина не формує систему категорій та стереотипів в самостійно на основі тільки своїх власних спостережень. Вона приймає категорії та стереотипи інших людей. У цьому процесі важливу роль відіграє освіта та інші форми соціалізації. Думка друзів про окремих груп часто стає нашою власною думкою. Не можна недооцінювати у цій справі роль засобів масової інформації, особливо телебачення.

Засоби масової інформації відбивають, а іноді і формують упереджене ставлення до різних груп (расових, етнічних, релігійних, за статтю чи віком).

В українських засобах масової інформації підтримується традиційний патріархальний розподіл чоловічих і жіночих ролей у суспільстві. Дуже рідко ЗМ наводять приклади успішної жіночої кар'єри, особливо у бізнесовій сфері. Телебачення зображає жінку переважно у ролі споживача, жінки-домогосподарки, дівчини-секретаря. Тобто, жінки повинні створити всі умови для нормальної роботи і відпочинку чоловікам. Діється часто в засобах масової інформації йдеться про необхідність «повернення жінок у сім'ю», оскільки головне завдання жінки – бути берегинею сімейного вогнища, а не найманою робітницею. Соціологи називають це явище «патріархальним відродженням».

Засоби масової інформації подають не лише стереотипи, пов'язані з певною групою людей, а й з релігією. Особливо це стосується новітніх релігій (церкви «Перемога», «Слово віри», «Армія спасіння» та інші), які розглядаються як неприйнятне явище, участь у діяльності яких завдає шкоди здоров'ю.

Реклама по телебаченню є потужним джерелом стереотипів. У цьому дуже легко переконатися, сконцентрувавши на ній увагу протягом невеличкого періоду часу.

Джерела додаткової інформації

Джерело 1

«Коли наділяв Господь долею людей, першими прийшли до нього турки. По своїй волі Бог дав їм панування. Почули болгари, що Господь

обдаровує народи... «Що ви хочете собі як дарунок?» – спитав їх Господь. «Хочемо панування», – відповіли болгари. «Панування я віддав туркам, забажайте чогось іншого!» – сказав їм Господь. «Ой, що ж ти наробив, Господи?» «Благословіння моє на вас, болгари, – сказав Господь, – я своїх слів назад не беру. А саме вам я і дам в дар роботу. Ідіть і будьте здорові». Почули євреї: «Панувати хочемо». – «Панування взяли інші». «Як же ти прорахувався, Господи!» – «Тож нехай рахівниці будуть вашими». Почули французи – і ті попросили панування. «Панування взяли інші». – «Ну ти і майстер, Господи!» – «Тож нехай мистецтво буде за вами». Прийшли цигани і так засмутились, що панування віддано іншим: «Ех, які ми бідні! Чужим, чи що, нам жити?» «Тож будьте бідняками і шукайте чуже!» – сказав Господь».

(Гачев Георгий. *Национальные образы мира. Космо-Психо-Логос.* – М.: Прогресс, 1995)

Джерело 2

Михайло Круг:

«Після розлучення я не віддав сина колишній дружині й виховую його сам. Жінки не можуть виховати сина. Доньку – можливо, а сина ні.

Я не люблю жінок, які мають власну точку зору. Коли жінка починає думати, що вона розумна, вона перестає бути жінкою. На мою думку, головна жіноча справа – дбати про сімейний затишок. Нехай готує обід, пере, прибирає і не вступає в дискусію з чоловіком! А вже він повинен забезпечити її і шубами, і золотими прикрасами, і машинами, і поїздками за кордон».

(Бульвар. – № 24. – 2001)

Джерело 3

Віктор Ющенко:

«Коли я був маленьким, не пригадую, щоб мій дід пелюшки або штанці дітям міняв. А зараз беруся за те, що років п'ятдесят тому і не робив би. Погано це чи добре? Можливо, в цьому полягають позитивні сторони урбанізації сім'ї. У нас все робиться порівну. Хто біля маляти, той і міняє підгузники. Гадаю, це не головне для чоловічого і жіночого начала в сім'ї. Головне те, що батьки передають своїм дітям».

(Світ сім'ї. – № 1. – 2001)

Запитання та завдання

Перший рівень

1. Які типи стереотипів ви знаєте? Наведіть приклади типів стереотипів, згаданих у тексті. (1.1)
2. Чи змінюються стереотипи з часом? (1.1, дж 3)
3. Чи таке «ефект Пінгмаліона»? (1.2)
4. Як ЗМ впливають на формування стереотипів? (1.3)

Другий рівень

1. Як стереотипне мислення впливає на людину? На суспільство? (1.2)
2. Які групи людей страждають від стереотипів? Чи можуть стереотипи бути корисними?
3. Чи всі люди мають однакові стереотипи? Якщо ні, то чому? Якщо

так, то чому?

4. Зверніться до курсу української літератури. Спробуйте проаналізувати кілька сучасних творів та творів минулого століття з погляду стереотипів. Чи можете ви довести, що стереотипи з часом змінюються?

Третій рівень

1. Перегляньте телевізійну рекламу та занотуйте, які стереотипи образів жінок, чоловіків, дітей вона використовує. Якою мірою, на вашу думку, реклама впливає на соціалізацію? Обґрунтуйте свої відповіді.
2. Принесіть з дому збірки анекдотів, комікси. Проаналізуйте їх на предмет виявлення стереотипів. Поділіться думками зі своїми товаришами.

Як стереотипи призводять до дискримінації та расизму

3.1. Упередження, дискримінація, расизм

Стереотипи відіграють важливу роль в оцінці людиною явищ навколишнього світу. Вони можуть привести до результату в подвійного характеру. З одного боку, до відомого «скорочення» процесу пізнання, наприклад і інші люди, що хоча й не сприяє точності пізнання, але разом з тим не обов'язково має своїм наслідком її емоційне сприйняття чи несприйняття, з іншого боку, – до формування **упередження**.

Якщо судження будується на основі минулого обмеженого досвіду, а цей досвід був негативним, то сприйняття будь-якого нового представника якоїсь групи є негативним. Це не означає особистого негативного досвіду кожного з нас. Антипатії формуються освітою та вихованням; під впливом інших осіб або груп, яким ми довіряємо; групами, з якими ми себе ототожнюємо, чия думка ми хотіли б підтвердити. Коли почуття антипатії пов'язане з незміним узагальненням щодо окремої групи людей, ми говоримо про **упередження**. Таким чином, **упередження** – це антипатія, оснований на несправедливому узагальненні, яке відчувається або висловлюється щодо групи людей або окремої особи.

Зважаючи на наведене визначення, **упередження** можна розпізнати у твердженні, якщо воно:

- висловлює вороже судження;
- коли це судження стосується групи або особи, яка є членом групи;

– коли це судження не спирається або не достатньо спирається на факти;

– коли це судження майже неможливо змінити.

Останнє стосується лише ситуації, коли особі, яка має це упередження, наводяться факти, що спростовують його. Тоді особа захищається: «Я розумію, що ви кажете, але всі знають, що ...», «Не кажіть, що це неправда, бо всі погоджуються ...»

Упередження мають свої наслідки. Коли в суспільстві широко поширене упередження щодо окремих груп, ці групи оцінюються нижче за будь-яких обставин, у той час, як завдяки їм інші групи автоматично опиняються у кращому становищі.

Упередження – це негативна установка. Упередження в дії – це дискримінація. **Дискримінація** – це свідоме обмеження прав, свободи діяльності членів суспільства з причин етнічної, расової приналежності, політичних поглядів, релігійних переконань, мови, фізичних вад тощо. Як кравим прикладом дискримінації є **расизм**, що проповідує обмеження можливостей соціального розвитку окремих расових або етнічних груп. Люди, заражені расизмом, ігнорують закони як природи, так і логіки.

В Україні немає відкритого расизму і расової дискримінації. Однак іноді ми зустрічаємося з прикладами пересудів щодо темношкірих співгромадян. Якось українське телебачення демонструвало фільм, що розповідав про долю темношкірих українців. Діти, які народилися від змішаних шлюбів студентів – африканців і українських жінок – не досить комфортно почувалися у своїй рідній країні, іноді можуть почути на свою адресу принизливі слова. Один з юнаків чудово співає українські пісні, має ніжну, романтичну душу, але не може знайти собі наречену і причиною цього є колір його шкіри. Журналісти провели опитування на вулицях Києва. До ділчат зверталися з запитанням: «Чи могли б ви вийти

	Членів родини	Близьких друзів	Сусідів	Колег по роботі	Відвідувачів України	Взагалі допустив би в Україну
Українців	79	9	3	1	2	0
Росіян	43	24	10	3	7	2
Білорусів	29	27	14	4	12	1
Українців діаспори	24	22	7	4	23	2

	Членів родини	Близьких друзів	Сусідів	Колег по роботі	Відвідувачів України	Взагалі допустив би в Україну
Поляків	15	22	14	4	28	5
Євреїв	10	14	15	11	18	10
Угорців	9+	14	17	5	35	4
Американців	11	13	9	15	38	4
Німців	8	13	9	16	37	5
Французів	9	13	8	13	41	4
Румунів	8	12	13	6	38	8
Кримських татар	3	6	9	5	29	17
Японців	4	11	9	19	43	4
Грузинів	3	8	9	5	34	26
В'єтнамців	2	7	6	9	52	14
Арабів	3	6	5	7	51	17
Негрів	2	6	5	6	50	20
Ромів (циган)	3	4	7	3	26	35

замі ж за чорношкірого хлопця?» Всі відповіли, що вони не є расистами, чудово ставляться до представників інших рас, головне для них – це душа людини, але разом з тим бажають вийти заміж за білих.

Або згадаємо історію стародавньої Індії. Ця в шостому класі ви вивчали легенду про створення Богом Пуруші варн. Суспільство поділялось на брахманів, кшатріїв, вайшів, шудрів, які різнилися між собою передусім своїм суспільно-правовим статусом, місцем у певній релігійній схемі, кодексом моральної поведінки, родинними зв'язками, професією. Ця система являла собою жорстоку форму дискримінації, оскільки представники вищої варни – брахмани, вважалися «володарями всесвіту». Священним обов'язком шудрів вважалося прислужувати представникам вищих варн, вони були цілком відлучені від релігії, до них ставилися, як до домашньої худоби чи майна. У сучасній Індії державою скасовано поділ на варни, але пересуди щодо цього лишилися. Так, люди вищої варни дозволяють представникам нижчих каст зайти до себе в будинок, але не допускають шлюбу з ними.

3.2. Соціальне середовище та боротьба з дискримінацією та расизмом

З дискримінацією та расизмом боротьба ведеться на державному рівні, коли уряд на основі чинного законодавства втручається у випадки дискримінації та расизму і карає винних. Але часто правосуддю важко розпізнати та знайти докази того, що то був не просто випадок несправедливого ставлення, а справді дискримінація. Особливо чому справи щодо дискримінації не дуже часто розглядаються в судах.

Заборона допомагає! Для багатьох людей це звучить доволі авторитарно, але саме школа – це місце, що може забезпечити як короткочасну, так і довготривалу боротьбу з дискримінацією та расизмом завдяки суворому ставленню до тих, хто порушує правила поведінки в її межах. Під короткочасною боротьбою мається на увазі заборона неприпустимої поведінки в школі, тобто створення норм неприйняття дискримінації та расизму. Довготривала боротьба полягає у тому, що існування таких жорстких стандартів впливає в кінцевому підсумку на установки кожного учня.

Куди ми робимо загальний висновок, що поведінка людини визначається нормами її соціального середовища та індивідуальним ставленням, очевидно, що зміна норм веде до зміни ставлення людини, незважаючи на те, що цей процес довготривалий.

Джерела додаткової інформації

Джерело

Ставлення населення України до різних національностей (дослідження Н. Паніної та Є. Головахи)

Згоден допустити представників даної національності
найближче як... (% до всіх респондентів, № 1752)

(Відкритий світ. – № 2 – 1998)

Запитання та завдання

Перший рівень

1. Що таке упередження, як воно формується? (3.1)
2. Коли упередження набуває форми дискримінації? (3.1). Наведіть приклади різних форм дискримінації.
3. У якому контексті авторитаризм школи розглядається як позитивне явище? (3.2)

Другий рівень

1. Проаналізуйте дані таблиці та прокоментуйте упередження

- населення України щодо представників інших національностей. (Дж) Чи поділяєте ви точку зору респондентів?
2. Ваша сім'я одержала у спадок квартиру і вирішила здати її в оренду. Ви дали оголошення і через деякий час до вас звернувся кілька сімей. Це були:
- сім'я з однією дитиною;
 - троє дівчат-студенток;
 - сім'я романської національності, яка має 4 дітей;
 - сім'я біженців із Чечні;
 - сім'я з двох осіб (віком біля 30 років);
 - сім'я грузинів;
 - багатодітна сім'я;
 - троє молодих чоловіків, які приїхали на заробітки з іншого міста.
- З ким ви укладете договір на оренду житла? Чому? Про що свідчить ваш вибір та вибір ваших товаришів з огляду на зміст параграфа?

Третій рівень

Напишіть твір на тему «Суспільство без стереотипів».